

Nr 22.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock motioner som röra i propositionen behandlad lagstiftning.

Genom en den 7 mars 1952 dagtecknad proposition, nr 94, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Härigenom förordnas, att lagen den 30 juni 1943 om tillståndstvång för byggnadsarbete¹, vilken enligt lag den 11 maj 1951 (nr 221) gäller till och med den 30 juni 1952, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1953.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft sju före propositionens avlämnande väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 107 av herr *Lundqvist m. fl.*, nr 316 av fröken *Andersson m. fl.* samt nr 360 av herrar *Lindblom* och *Näslund* ävensom inom andra kammaren nr 146 av herr *Birke m. fl.*, nr 398 av herrar *Ahman* och *Gunnarsson*, nr 401 av herr *Birke* samt nr 464 av herr *Wedén m. fl.*

I motionerna I: 107 och II: 146, vilka äro likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att — därest lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete erhåller förlängd giltighet utöver den 30 juni 1952 — från lagens giltighetsområde undantagas småindustri och hantverk».

I motionerna I: 316 och II: 401, vilka äro likalydande, har hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t

¹ Senaste lydelse i vissa delar se SFS 1948:186 och 749.

snarast ville för riksdagen framlägga förslag till åtgärder för avskaffande av byggnadsregleringen».

I motionerna I: 360 och II: 464, vilka äro likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter hänsynstagande till under 1952 framkommande utredningsresultat genomför en successiv avveckling av byggnadsregleringen från och med den 1 januari 1953, varvid den första etappen synes böra vara ett frisläppande av bostadsbyggandet på de villkor, som i motionen skisserats». Enligt motionerna borde avvecklingen till en början gälla bostadsbyggen av sådan art, att de uppfyllde gällande bestämmelser beträffande villkoren för erhållande av statliga lån eller eventuellt statliga kreditgarantier.

I motionen II: 398 har hemställts, »att riksdagen måtte besluta att med omedelbar verkan upphäva tillståndstvånget för byggnadsarbete för vilket kostnaden icke överstiger 30 000 kronor».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för Kungl. Maj:ts förslag och för yrkandena i motionerna, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Gällande bestämmelser m. m.

Lagen den 30 juni 1943 (nr 444; ändr. nr 186/1948 och 749/1948) om tillståndstvång för byggnadsarbete gäller — sedan dess giltighetstid blivit förlängd, senast genom lag den 11 maj 1951 (nr 221) — till och med den 30 juni 1952.

Lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete stadgar i 1 §, att Konungen äger vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, i den mån det finnes erforderligt för att upprätthålla ett fast penningvärde och befrämja en ändamålsenlig användning av förnödenheter och arbetskraft, förordna, att 2—7 §§ i lagen skola äga tillämpning. I 2 § stadgas, att byggnadsarbete icke må bedrivas utan särskilt tillstånd (byggnadstillstånd), vilket meddelas av Konungen. I den mån Konungen förordnar därom, må tillstånd meddelas jämväl av myndighet, åt vilken Konungen uppdrager att utöva tillsyn över tillämpningen av lagen, eller myndighet, som är underordnad tillsynsmyndigheten. Vidare innehåller lagen, i 3 § definition å begreppet byggnadsarbete, i 4 § föreskrift om att i byggnadstillstånd må stadgas begränsning eller villkor för arbetets bedrivande eller för användningen av förnödenheter eller arbetskraft, i 5 § bestämmelse om undantag i vissa fall från kravet på tillstånd för byggnadsarbete, i 6 § stadgande om rätt till tillträde till arbetsplats m. m. för dem, som ha att taga befattning med tillsyn över efterlevnaden av lagen, samt i 7 § åläggande för den, som be-

driver byggnadsarbete, samt för arbetstagare, anställd hos honom, att lämna de upplysningar och förete de handlingar, som äro erforderliga för tillsynens utövande. Slutligen finnas i lagens 8—15 §§ straff-, åtals- och fullföljdsbestämmelser m. m. samt i 16 § stadgande, enligt vilket Konungen eller efter Konungens förordnande tillsynsmyndigheten äger meddela närmare tillämpningsföreskrifter.

Genom kungörelse den 29 juli 1943 (nr 640; ändr. nr 882/1943, 148/1945, 752/1945, 222/1946, 79/1947, 883/1947, 750/1948, 520/1949, 654/1949, 368/1950, 222/1951 och 776/1951) med tillämpningsföreskrifter till lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, vilken kungörelse trädde i kraft den 1 augusti 1943, har Kungl. Maj:t förordnat, att 2—7 §§ nyssnämnda lag skola äga tillämpning samt meddelat tillämpningsföreskrifter till lagen.

Enligt tillämpningsföreskrifterna (1 §) må vissa slag av arbeten bedrivas utan byggnadstillstånd. Efter de under år 1951 genomförda ändringarna, vilka avsågo installation av anläggning för centraluppvärmning och förbättringsarbete å flottled, få de under punkterna 1—15 här nedan angivna arbetena bedrivas utan byggnadstillstånd.

1. Schaktnings-, sprängnings- och planeringsarbete för egnahemsbyggnad, avsedd för eget stadigvarande bruk.

2. Arbete, avseende härbärke, varom förmäles i 1 § lagen den 19 juni 1919 om skyldighet i vissa fall att vid flottled anordna härbärgen åt flottningsarbetarna eller 1 § skogshärbärgeslagen den 21 maj 1937.

3. Arbete, avseende installation av elektriska ledningar eller andra elektriska anordningar, där arbetet icke står i samband med annat byggnadsarbete, ävensom arbete avseende elektrisk distributionsanläggning.

4. Måleriarbete, som icke står i samband med annat byggnadsarbete.

5. Arbete, avseende mindre komplettering (s. k. lapparbete) inom byggnad av befintlig värme-, vatten-, avlopps- eller ventilationsanläggning, där arbetet icke står i samband med annat byggnadsarbete.

6. Uppförande av stängsel av enklare beskaffenhet.

7. Anordnande av brunn, i den mån arbetet härmed icke erfordrar utförande av annat byggnadsarbete.

8. Arbete, avseende enskild väg, under förutsättning att statsbidrag till arbetets utförande beviljats eller att vägen har till huvudsakligt ändamål att främja utforsling av skogsprodukter (skogsväg), ävensom sådan omläggning och förbättring av annan för nyssnämnda ändamål erforderlig enskild väg, att denna först därigenom kommer i det skick att utforsling av skogsprodukter kan äga rum å vägen.

9. Arbete, avseende dikningsföretag för jordbruks- eller skogsbruksfastighets eget behov, ävensom, under förutsättning att statsbidrag till företaget beviljats, arbete, avseende annat torrlägningsföretag för jordbrukets eller skogsbrukets behov.

10. Arbete, avseende ekonomibygnader för jordbruks- eller skogsbruksfastighets eget behov.
11. Reparations- och förbättringsarbete å flottled.
12. Muddringsarbete, som utföres med mudderverk och som icke står i samband med eller eljest erfordrar utförande av annat byggnadsarbete.
13. Statliga och statskommunala beredskapsarbeten.
14. Reparations- och förbättringsarbete å bostadshus med högst två bostadslägenheter (en- och tvåfamiljshus), utom då arbetet avser hus eller del därav, som huvudsakligen användes såsom sommarbostad eller för sport, jakt eller fiske eller dylikt,
 - ökning av husets volym,
 - minskning av bostadslägenheternas antal,
 - anordnande av rum i förut icke inredd del av källar- eller vindsplan i annat fall än då statligt lån eller bidrag för ändamålet beviljats,
 - installation av anläggning för centraluppvärmning,
 - utvändig puts av hus, som förut icke putsats.
15. Annat reparations- och underhållsarbete än sådant, som omfattas av bestämmelserna i mom. 1—14 härovan, så framt för arbetets utförande sammanlagt komma att sysselsättas högst 3 personer.

Med hänsyn till det ekonomiska läget och förhållandena på arbetsmarknaden har det icke ansetts möjligt att under det senaste året medgiva några mera väsentliga undantag från tillståndstvånget utöver dem, som redan tidigare gällt. Genom kungörelse den 21 december 1951 (nr 776) har emellertid tillämpningskungörelsen till lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete ändrats på så sätt, att förbättringsarbeten å flottled få utföras utan byggnadstillstånd. Kungl. Maj:t har vidare genom beslut den 30 november 1951 medgivit, att byggnadstillstånd må — utan avseende å de i särskild ordning fastställda byggnadskvoterna — meddelas för nybyggnad och modernisering av bostäder, avsedda för sådana arbetstagare som beräknas ha sin huvudsakliga sysselsättning inom skogsbruket. Man har härvid utgått från att denna tillståndsgivning skall avse omkring 500 lägenheter. Slutligen må i detta sammanhang erinras om att byggnadstillstånd av generell art meddelats vissa statliga verk för arbeten inom ramen för av Kungl. Maj:t anvisade anslag eller fastställda stater. Sådana tillstånd ha lämnats generalpoststyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och luftfartsstyrelsen. Det ankommer på arbetsmarknadsstyrelsen att efter samråd med vederbörande verksstyrelse meddela föreskrifter om igångsättning av arbetena och om sysselsättningen av arbetskraft vid desamma. Nämda generella byggnadstillstånd kunna icke sägas medföra någon uppmjukning i sakligt hänseende av byggnadsregleringen utan äro endast avsedda att möjliggöra vissa förändringar i handläggningen av dessa tillståndsärenden. De innebära en

ytterligare utbyggnad av det tidigare tillämpade systemet beträffande statliga väg- och brobyggnadsarbeten, för vilka investeringsverksamheten från och med budgetåret 1950/51 reglerats genom en av Kungl. Maj:t fastställd totalram för medelsförbrukningen.

Några skärpningar av byggnadsregleringen ha å andra sidan, enligt vad som uttalas i propositionen, ej ansetts nödvändiga.

I propositionen nr 66 till 1950 års riksdag om förlängning av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete berördes frågan, huruvida en detaljreglering av förevarande slag vore nödvändig och lämplig för att åstadkomma den investeringsbegränsning, som ansåges erforderlig. Härvidlag erinrades om att nuvarande chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1949 tillkallat sakkunniga — 1949 års investeringskommitté — för att verkställa utredning och avgiva förslag om formerna för den framtida investeringskontrollen.

I anledning av propositionen nr 66/1950 uttalades i en vid tredje lagutskottets utlåtande nr 17/1950 fogad reservation, vilken bifölls av riksdagen (skrivelse nr 267/1950), att det måste betraktas som lyckligt, om detaljregleringen kunde ersättas av föreskrifter och åtgärder av mera generell natur. I reservationen underströks vidare vikten av att investeringskommitténs utredning slutfördes snarast och att om möjligt förslag till omläggning av kontrollsystemet, innebärande en avveckling av den individuella detaljregleringen, förelades 1951 års riksdag. Slutligen uttrycktes den förväntningen, att Kungl. Maj:t genomförde såväl de inskränkningar i sakligt hänseende av byggnadsregleringen som de förenklingar i handläggningen av tillståndsärendena, som förhållandena medgåve.

Direktiven för 1949 års investeringskommitté innehöllo bl. a. följande.

Såsom en antydan om vilka medel av generell natur, som kunde stå till buds, erinrades i direktiven om att samhället genom kredit- och räntepolitiken och principiellt även genom skattepolitiken hade avsevärda möjligheter att göra sitt inflytande gällande över realkapitalbildningen i allmänhet. En icke oväsentlig del av investeringarna voro till sin omfattning antingen direkt reglerade genom statsmakternas anslagsbeviljanden eller också indirekt så gott som helt beroende av statsbidrag eller statliga lån. I detta sammanhang framhölls även att staten genom bostadskreditgivningen och genom hyresregleringen borde kunna utöva ett avsevärt inflytande över bostadsbyggandets omfattning. Då 20—25 procent av den tillståndsreglerade byggnadsverksamheten, huvudsakligen enskilda byggnadsinvesteringar i industri, handel och jordbruk, inte samtidigt berördes eller kunde beröras av statliga beslut i annan ordning, ifrågasattes i direktiven om icke åtgärder av nyssnämnda generella typ kombinerade med en målmedveten budgetpolitik skulle vara till fyllest för att samhället under mera normala förhållanden skulle kunna utöva erforderlig kontroll över investe-

ringsutvecklingen. I varje fall borde det närmare klarläggas vilka konsekvenser för exempelvis ränte- och kreditpolitiken i allmänhet liksom för budgetpolitiken ett slopande av den nuvarande byggnadsregleringen skulle komma att medföra vid bibehållet samhällsinflytande över realkapitalbildningen. Innan detta spörsmål närmare utretts syntes icke möjligt att taga definitiv ställning till byggnadsregleringens fortsatta upprätthållande.

Utredningen skulle vid sidan härav uppmärksamma önskvärdheten av att även i fortsättningen upprätthålla en jämn sysselsättning i byggnadsverksamheten under olika årstider, liksom över huvud taget de möjligheter som byggnadsregleringen givit att påverka näringslivets utveckling i lämplig riktning ur samhällsekonomisk synpunkt bl. a. genom att viktiga industrier och då framför allt exportföretag gynnats på bekostnad av andra.

Enligt vad i den nu framlagda propositionen uppgivits avser investeringskommittén att inom de närmaste månaderna slutföra sitt arbete. Kommittén torde emellertid icke komma att förorda, att byggnadsregleringen under nu rådande förhållanden avvecklas.

Propositionen.

I propositionen har föreslagits, att lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete skall erhålla förlängd giltighet t. o. m. den 30 juni 1953.

Beträffande behovet av byggnadsregleringen har *föredragande departementschefen, statsrådet Sträng*, till en början erinrat om tidigare överväganden i frågan och bl. a. anfört följande.

»I propositionen nr 220 till föregående års riksdag lämnades en utförlig redoyisning av riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Det framhölls därvid, att tyngdpunkten i denna politik måste vara förlagd till strävandena att begränsa de inflationistiska verkningarna av vinstkonjunkturen inom företagssektorn och därigenom bland annat hejda expansionstendenserna i fråga om investeringsverksamheten. Denna måste hållas inom ramen för våra personella och materiella resurser för att icke verka inflationsdrivande. Byggnadsregleringen kunde därför tills vidare icke undvaras som ett led i den ekonomiska politiken. Någon möjlighet att avveckla den eller att ersätta den med någon annan, mera generellt utformad regleringstyp, som man tidigare hyst vissa förhoppningar om, förelåge icke i nuvarande läge. De i propositionen nr 220 sålunda framlagda synpunkterna ha även understrukits vid behandlingen i årets statsverksproposition ('Inkomsterna') av finansplanen.»

I propositionen ha därefter lämnats vissa upplysningar om den faktiska byggnadsverksamheten under år 1951. Denna hade, såvitt den låge inom ramen för byggnadsregleringen, i varje fall icke stigit i förhållande till år 1950 på det sätt man räknade med i byggnadsbudgeten för år 1951. Där-

emot låge hela den reglerade och oreglerade byggnads- och anläggningsverksamheten inklusive underhåll under år 1951 praktiskt taget på samma höga nivå som under år 1947. Detta berodde emellertid till väsentlig del på att den oreglerade byggnadsverksamheten jämte underhållsarbeten numera svarade för en avsevärt ökad andel av den totala volymen. Detta förhållande vore en väsentlig orsak till den trängsel, som för närvarande råder på byggnadsmarknaden. (Utskottet får i nämnda avseenden hänvisa till förevarande proposition nr 94 [s. 6 och 7] samt till årets statsverksproposition [nationalbudgeten s. 54 i bihang 2 samt investeringsbudgeten i bihang 3 av inkomstbilagan].)

Härefter har departementschefen anfört.

»Mot bakgrunden av det anförda skulle det vara olämpligt att för år 1952 planera någon ökning i tillståndsgivningen. Det kunde däremot diskuteras, om icke tillståndsbudgeten ånyo borde skäras ned och detta rätt kraftigt, så att den faktiska byggnadsverksamheten kunde komma i bättre balans med byggnadsindustriens kapacitet och effektiviteten i byggnadsarbetet därigenom förbättras. Då man emellertid stannat vid att bibehålla en till totalvolymen oförändrad tillståndsbudget, har hänsyn tagits till bland annat att en år från år fortgående nedskärning av tillståndsbudgeten knappast utgör någon psykologiskt gynnsam bakgrund för nyrekrytering av framför allt den yngre arbetskraften till byggnadsmarknaden. Vidare äro alla poster i byggnadsbudgeten redan nu så hårt pressade, att de äro att betrakta som minimiposter, där en ytterligare reduktion kan innebära för framtiden ytterst kännbara olägenheter. Den nödvändiga balansen måste därför återställas på så sätt att ansträngningarna inriktas på att förstärka byggnadsverksamhetens resurser. Åtgärder i den riktningen pågå och redovisas närmare i det följande.

Den föregående år genomförda reduktionen i tillståndsbudgeten blir sålunda bestående under år 1952. Under förutsättning att byggnadstiderna icke ytterligare ökas utan snarare något minskas, kan den faktiska byggnadsverksamheten likväl beräknas öka med uppemot 5 procent. För att säkerställa en sådan utveckling är det emellertid angeläget att avhjälpa knappheten på murare och byggnadsgrovarbetare samt att öka tillgången på visst byggnadsmaterial. Genom förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter har en överenskommelse träffats, som gör det möjligt att för enklare mureriarbeten använda sådana byggnadsgrovarbetare, som ha viss förtrogenhet med dylikt arbete. Åtgärder i syfte att underlätta utbildningen av murare övervägas. Det bör jämväl framhållas, att med hänsyn till det förändrade läget på byggnadsmarknaden den hittills tillämpade behörighetsprövningen vid anställande i byggnadsarbete av förut i denna bransch icke stadigvarande sysselsatt arbetskraft i huvudsak slopats. Vidare pågå överläggningar om möjliga åtgärder för att främja en rationalisering av byggnadsverksamheten. Jag överväger att i årets bostadsproposition fram-

lägga vissa förslag i sådant hänseende. Den omläggning av bostadskvotereringen från centralt fastställda kommunkvoter till länskvoter, som genomförts från och med detta år, bör jämväl ses som ett led i strävandena att med de resurser, som kunna åstadkommas, nå ett förbättrat resultat av byggnadsverksamheten. Över huvud taget är det i nuvarande situation angeläget att, i den mån så kan ske utan att andra viktiga behov efter sättas, på allt sätt söka stärka byggnadsindustriens kapacitet.

Tillståndsbudgeten år 1952 för byggnads- och anläggningsarbeten har det utseende, som framgår av följande tablå.

	Miljoner kronor ¹	
	Tillstånds- budget 1951	Tillstånds- budget 1952
A. Bostäder	1 566,0	1 500,0
B. Jordbruk, skogsbruk, fiske	8,1	8,0
C. Egentlig industri	202,5	202,0
D. Kraft- och belysningsverk ²	98,0	130,0
E. Handel, inkl. kvm-kvot för affärslokaler etc., inrymda i bostadshus	108,0	126,0
F. Samfärdsel (utom vägar) ²	69,5	84,0
G. Förvaltning, civilt försvar, sociala ändamål, sjuk- och hälsovård m. m.	128,2	126,0
H. Skolor, kyrkor, övriga samlingslokaler m. m.	220,0	236,0
I. Vägar, anläggningsarbeten	189,0	208,0
J. Militära byggnader	67,5	80,0
K. Diversekvot (rep., underhålls-, till- och ombyggnadsarbete samt smärre arbeten av annat slag)	135,0	135,0
L. Sportstugor	13,5	10,0
M. Reservkvot	13,5	15,0
	2 860,0 ³	2 860,0

¹ Kostnaderna hösten 1951. Siffrorna för år 1951 ha ökats med 35 %.

² Uppgifterna inbegripa icke statliga investeringar.

³ I denna summa ha inräknats 40 miljoner kronor, avseende dels vissa ovan icke redovisade tillstånd som lämnats utanför kvotereringen, nämligen för vissa försvarsviktiga industrier, cirka 7 miljoner kronor, och för elektrifiering av vissa TGOJ:s järnvägslinjer, cirka 15 miljoner kronor, dels tillägg till kvoten för kraft- och belysningsverk, cirka 13,5 miljoner kronor, och kvm-kvoten, cirka 1,5 miljoner kronor, jämte viss kostnadskorrek- tion, 3 miljoner kronor. Däremot ha s. k. sysselsättningstillstånd icke medräknats.

Närmare kommentarer till budgetens olika kvotområden ha lämnats i bilag 3 av inkomstbilagan till årets statsverksproposition. Jag vill här endast understryka, att dessa kommentarer tydligt ådagalägga, att behoven i fråga om varje post i budgeten högst väsentligt överstiga det kvotutrymme, som med hänsyn till byggnadsmarknadens kapacitet kunnat beredas. Under sådana förhållanden kan knappast något vinnas genom en omfördelning mellan olika kvoter, eftersom den lättnad, som därmed på vissa punkter skulle kunna åstadkommas, skulle föra med sig, att andra mycket väsentliga behov skulle bli ännu sämre tillgodosedda. Behovet av ökat utrymme inom samhällsekonomin för här ifrågavarande viktiga investeringar är sålunda uppenbart.

Slutligen vill jag understryka, att den av Kungl. Maj:t fastställda tillståndsbudgeten endast får betraktas som ett arbetsinstrument, som ger riktlinjer för tillståndsgivningen. Med hänsyn till nödvändigheten av att i varje läge ernå en efter de ekonomiska förändringarna och arbetsmarknadsläget snabb anpassning av planerna kunna sådana ändringar av tillståndsramen komma att vidtagas, som finnas erforderliga.

Av vad sålunda anförts framgår att det i nuvarande läge ej är möjligt att medgiva någon ökad tillståndsgivning, eftersom en sådan endast skulle förvärra trängseln på byggnadsmarknaden och ytterligare förlänga byggnadstiderna. En partiell avveckling av byggnadsregleringen genom hävande av tillståndstvånget beträffande en kvantitativt så betydelsefull sektor som bostadsproduktionen är av samma skäl tyvärr ännu mindre möjlig. Resultatet av en sådan åtgärd skulle icke bliva flera färdigställda bostäder under år 1952 utan tvärtom ett ytterligare minskat tillskott av såväl bostads- som andra byggnader på grund av ökad desorganisation på byggnadsmarknaden. Att i nuvarande situation helt avveckla byggnadsregleringen är uteslutet.»

Lagrådet har lämnat lagförslaget om förlängning av giltigheten av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete utan erinran.

Utskottet.

1950 års riksdag godkände vid sin vårsession vissa inom tredje lagutskottet gjorda uttalanden till förmån för en snar avveckling av byggnadsregleringen eller dess ersättande med ett mera generellt kontrollsystem. Till följd av den ogynnsamma ekonomiska utvecklingen har det hittills icke varit möjligt att tillgodose dessa önskemål. Byggnadsregleringen ingår alltjämt såsom ett viktigt led i den ekonomiska politiken. Utskottet anser i likhet med departementschefen, att en fortsatt tillämpning efter den 30 juni 1952 av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete är ofrånkomlig.

I motionerna I: 316 och II: 401 har hemställts om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att Kungl. Maj:t skall framlägga förslag om åtgärder för avskaffande av byggnadsregleringen. En avveckling av byggnadsregleringen, med frisläppande av bostadsbyggandet såsom en första etapp, påkallas även i motionerna I: 360 och II: 464. Utskottet vill i överensstämmelse med tidigare av riksdagen gjorda uttalanden starkt betona, att byggnadsregleringen med dess individuella prövningsförfarande icke är i och för sig önskvärd. Regleringen fordrar en tung och vidlyftig administrativ apparat och framstår ofta för dem som beröras därav såsom tillkrånglad och irriterande. Önskemålet om en avveckling av detaljregleringen kvarstår alltjämt med oförminskad styrka. Det är emellertid en öppen fråga, när detta program skall kunna realiseras. Frågan vilka möjligheter som finnas att upprätthålla en effektiv och ändamålsenlig investeringspolitik

utan detaljreglering av byggnadsverksamheten undersökes för närvarande av 1949 års investeringskommitté, som enligt vad som meddelats i propositionen väntas komma att avsluta sitt arbete inom de närmaste månaderna. I motionerna I: 360 och II: 464 förutsattes också, att vid den påyrkade avvecklingen av byggnadsregleringen hänsyn skall tagas bl. a. till resultatet av investeringskommitténs utredning. Det har emellertid i den föreliggande propositionen upplysts, att kommittén icke torde komma att förorda att byggnadsregleringen under nu rådande förhållanden avvecklas. I detta läge anser utskottet sig icke kunna förorda, att riksdagen gör framställning till Kungl. Maj:t om åtgärder syftande till avskaffande av byggnadsregleringen eller påbörjande av en successiv avveckling av densamma. Det är uppenbarligen icke lämpligt, att riksdagen i slutstadiet av kommitténs arbete gör ett uttalande som föregriper kommitténs ställningstagande på denna punkt. Utskottet avstyrker alltså motionerna I: 316 och II: 401 samt I: 360 och II: 464.

I övriga av utskottet i detta sammanhang behandlade motioner begäras lättnader i vissa speciella avseenden i det nuvarande tillståndstvånget. Sålunda påyrkas i motionerna I: 107 och II: 146, att småindustri och hantverk undantagas från lagens giltighetsområde. Även motionen II: 398 uppmärksammar byggnadsbehoven hos den mindre företagsamheten och hantverket. I motionen förordas, med tanke framför allt på nämnda behov, att tillståndstvånget skall upphävas för byggnadsarbete, för vilket kostnaden icke överstiger 30 000 kronor. De föreslagna lättnaderna äro i och för sig önskvärda. I det rådande läget torde dock en okontrollerad byggnadsinvestering i den angivna omfattningen kunna medföra vissa risker ur samhällsekonomisk synpunkt. Och bortsett härifrån måste man räkna med att en avgränsning enligt de föreslagna grunderna i tillämpningen skulle bereda ej oväsentliga svårigheter. Tanken att ett byggnadsföretag skulle stå utom regleringen, om kostnaderna ej överstege en viss summa, framfördes redan i samband med tillkomsten av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete men avvisades då av flera skäl. Bl. a. anfördes de svårigheter som ofta föreligga att i förväg något så när exakt beräkna byggnadskostnaden. Vidare ansågs risk finnas för ett obehörigt utnyttjande av en dylik ekonomisk gräns på så sätt, att arbetet utföres i etapper. Utskottet kan således ej heller giva sitt stöd åt motionerna I: 107 och II: 146 samt II: 398.

Utskottet har i samband med behandlingen av propositionen och motionerna genomgått och granskat den i kungörelsen den 29 juli 1943 upptagna förteckningen på de slag av byggnadsarbeten, vilka få utföras utan tillstånd. Såvitt utskottet kunnat finna ha möjligheterna att i nuvarande läge åstadkomma lättnader i tillståndstvånget i stort sett tillvaratagits i förteckningen, och några konkreta förslag till kompletteringar av förteckningen anser utskottet sig ej för närvarande kunna framlägga. Utskottet

förutsätter att Kungl. Maj:t fortlöpande har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål samt genomför de förenklingar och lättnader som finnas möjliga utan äventyrande av byggnadsregleringens ändamål.

Med hänvisning till vad utskottet sålunda anfört hemställer utskottet,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition;

B. att motionerna I: 107 och II: 146, I: 316 och II: 401, I: 360 och II: 464 samt II: 398 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 april 1952.

På tredje lagutskottets vägnar:

ÅKE HOLMBÄCK.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Holmbäck, Nils A. Larsson*, Albert Hermansson, Lars Andersson, Eskilsson, Ivar Nilzon, Grym och Boo;

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo*, Stjärne, Ericsson i Sörsjön, Holm*, Åhman, Andersson i Mölndal, von Seth* och Jansson i Aspeboda.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

RESERVATIONER:

1) av herrar *Holmbäck, Stjärne* och *Åhman*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»1950 års riksdag godkände vid sin vårsession inom tredje lagutskottet gjorda uttalanden till förmån för en snar avveckling av regleringen eller dess ersättande med ett mera generellt kontrollsystem. Till följd av den ogynnsamma ekonomiska utvecklingen har det hittills icke varit möjligt att tillgodose dessa önskemål. Byggnadsregleringen ingår tills vidare såsom ett viktigt led i den ekonomiska politiken. Utskottet anser därför, att en omedelbar avveckling om tillståndstvång för byggnadsarbete ej heller nu är möjlig.

I motionerna I: 316 och II: 401 har hemställts om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att Kungl. Maj:t skall framlägga förslag om åtgärder för avskaffande av byggnadsregleringen. En avveckling av byggnadsregleringen, med frisläppande av bostadsbyggandet såsom en första etapp, påkallas även i motionerna I: 360 och II: 464. Utskottet vill i överensstämmelse med tidigare av riksdagen gjorda uttalanden starkt betona, att byggnadsregleringen med dess individuella prövningsförfarande icke är i och för sig önskvärd. Regleringen fordrar en tung och vidlyftig administrativ

apparat och framstår ofta för dem som beröras därav såsom tillkrånglad och irriterande. Önskemålet om en avveckling av detaljregleringen kvarstår alltså med oförminskad styrka. Det är visserligen en öppen fråga, när det skall bli möjligt att helt realisera detta program. Frågan vilka möjligheter som finnas att upprätthålla en effektiv och ändamålsenlig investeringspolitik utan detaljreglering av byggnadsverksamheten undersökes för närvarande av 1949 års investeringskommitté, som enligt vad som meddelats i propositionen väntas komma att avsluta sitt arbete inom de närmaste månaderna. I motionerna I: 360 och II: 464 förutsättes också, att vid den påyrkade avvecklingen av byggnadsregleringen hänsyn skall tagas bl. a. till resultatet av investeringskommitténs utredning, varvid frågan om möjligheten att efter byggnadsregleringens upphävande undgå säsongarbetslösheten betonas. Både det nya konjunkturläget och kreditrestriktionerna medföra emellertid att lättnader i fråga om byggnadsregleringen nu torde kunna åstadkommas. Särskilt synes, såsom framhålls i motionerna I: 360 och II: 464, bostadsbyggen av sådan art att de uppfylla gällande bestämmelser beträffande villkoren för erhållande av statliga lån kunna i en nära framtid frigöras från byggnadsregleringen. Då investeringskommitténs förslag icke är avlämnat och då, sedan förslaget framlagts, remissbehandlingen säkerligen kommer att kräva betydande tid vill utskottet understryka önskvärheten av att Kungl. Maj:t till omedelbar prövning upptager frågan om undantagande från byggnadsregleringen av dylika bostadsbyggen från den 1 januari 1953.

Utskottet anser sig med dessa uttalanden ha besvarat motionerna I: 360 och II: 464.

I övriga av utskottet i detta sammanhang behandlade motioner begäras lättnader i vissa speciella avseenden i det nuvarande tillståndstvånget. Sålunda påyrkas i motionerna I: 107 och II: 146, att småindustri och hantverk undantagas från lagens giltighetsområde. Även motionen II: 398 uppmärksammar byggnadsbehoven hos den mindre företagsamheten och hantverket. I motionen förordas, med tanke framför allt på nämnda behov, att tillståndstvånget skall upphävas för byggnadsarbete, för vilket kostnaden icke överstiger 30 000 kronor. I anslutning till dessa motioner vill utskottet även understryka önskvärheten av att Kungl. Maj:t till omedelbar prövning upptar frågan om vilka andra lättnader i byggnadsregleringen än ovan förordats redan nu skulle kunna genomföras. En särskild anledning härtill finnes i att vissa delar av byggnadsregleringen strida mot det allmänna rättsmedvetandet. Ett uttryck härför är att de straff, domstolarna utdöma för brott mot byggnadsregleringen, stundom äro mycket små. För allmänheten te sig de förseelser, för vilka straff ådömas, ej sällan helt bagatellartade.

Med utgångspunkt från den uppräknade av tillståndsfria byggnadsarbeten, som finnes i 1 § av kungörelsen den 29 juli 1943, vill utskottet närmare ange sin uppfattning på följande sätt.

I paragrafens punkt 1 säges att schaktnings-, sprängnings- och planeringsarbete för egnahemsbyggnad, avsedd för eget stadigvarande bruk, är undantaget från byggnadsregleringen. Det beaktande av egnahemsbyggarnas önskemål, som härigenom skett, synes kunna fullföljas så att även själva byggnaden skulle kunna få uppföras utan tillstånd enligt lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete, då fråga är om smärre bostäder, som uppföras av trä och med anlåtande av i huvudsak egen arbetskraft. Utskottet syftar i detta hänseende icke blott på vinterbonade bostäder utan även på sportstugor och andra sommarbostäder. Den senaste tidens ekonomiska utveckling har nämligen medfört en rikligare tillgång på trä i marknaden. Bland annat på grund härav synas byggnadsföretag, där trä spelar en betydande roll, men där det å andra sidan icke erfordras så mycket järn och relativt ringa arbetskraft, kunna släppas fria. Om nu nämnda byggnadstyper lämnas fria, skulle ett av de områden av byggnadsregleringen, å vilka de flesta överträdelserna äga rum, falla bort.

I punkt 5 av paragrafen fritages nu från byggnadsregleringen arbete, avseende mindre komplettering (s. k. lapparbete) inom byggnad av befintlig värme-, vatten-, avlopps- eller ventilationsanläggning, där arbetet icke står i samband med annat byggnadsarbete. Punkten borde kunna vidgas så att även installationer av nu nämnda anläggningar och större kompletteringar av dem lämnades fria. Genom installationer av värme-, vatten-, avlopps- och ventilationsanläggningar kunna äldre omoderna bostäder på ett relativt billigt sätt förändras till moderna bostäder. Det synes därför angeläget att installerande av dylika anläggningar (eller befintliga anläggningars komplettering) får ske på så lätta villkor som möjligt. Om så sker torde i praktiken knappast bliva fråga om någon större förskjutning i byggnadsregleringen. Den nuvarande penningmarknaden är så ansträngd att kredit icke torde kunna erhållas i större utsträckning för förevarande arbeten. Om något hot mot de grundsatser, på vilka byggnadsregleringen är fotad, torde det därför icke bli fråga.

I punkt 10 av paragrafen fritages arbete avseende ekonomibygnader för jordbruks- eller skogsbruksfastighets behov. Det synes som om arbeten för beredande av lokal för utövande av hantverk skulle kunna ställas på samma linje och likaså för utövande av småindustri. Utskottet anser därför att Kungl. Maj:t bör omedelbart pröva möjligheterna att från byggnadsregleringen helt fritaga för hantverk och småindustri avsedda byggnader av högst viss storlek. Med detta uttalande anser sig utskottet ha behandlat motionerna I: 107 och II: 146 samt även motionen II: 398, vars syftemål i huvudsak är detsamma som nyss nämnda motioner.

Nu angivna ändringar i kungörelsen medföra även vissa ändringar i paragrafens 14 punkt. På detta torde emellertid utskottet icke behöva ingå.

Vidtagas nu angivna förändringar i kungörelsen skulle mycket i byggnadsregleringen av det som för närvarande hindrar den enskildes självverksamhet och stöter rättsmedvetandet omedelbart falla bort.

Med stöd av vad ovan angivits hemställer alltså utskottet,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition;

B. att motionerna I: 107 och II: 146, I: 360 och II: 464 samt II: 398 måtte anses besvarade genom vad utskottet ovan angivit;

C. att motionerna I: 316 och II: 401 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

2) av herrar *Eskilsson* och *von Seth*, som ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Byggnadsregleringen har tillkommit som en krisåtgärd i form av en fullmaktslag att gälla vid krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden. Denna lagstiftning har emellertid numera kommit att bli ett led i regeringens ekonomiska program. Detta har tagit sig uttryck i att nu — sju år efter krigsslutet — en ytterligare förlängning av lagen på ett år föreslås. Utskottet kan för sin del icke acceptera en sådan politik, som i första hand medfört ett djupt ingrepp i de enskilda individernas handlande och dessutom krävt en omfattande kontroll. Icke heller synes syftet därmed ha nåtts, ty de gångna regleringsåren karakteriseras av allt annat än ekonomisk stabilitet. Generellt verkande allmänekonomiska åtgärder äro enligt utskottets mening att föredraga.

Byggnadsregleringen har blivit ett instrument att på visst sätt dirigera tillgänglig arbetskraft och material. Många svåra avvägningsproblem ha därvid uppstått olika intressen och orter emellan, ej minst mellan tätorterna och landsbygden. De enskilda initiativen ha hämmats, och tillgänglig arbetskraft har, såsom framhålles i t. ex. arbetsmarknadsstyrelsens yttrande över 1950 års långtidsutrednings betänkande, ej alltid kunnat på bästa sätt utnyttjas. Särskilt ha frivilliga arbetsinsatser försvårats, i den mån de till följd av regleringen icke helt omöjliggjorts.

Utskottet anser att det över huvud taget är felaktigt att söka dela upp investeringarna i en kvoterad del, reglerad genom byggnadstillståndsgivningen, och en fri sektor, där de allmänna ekonomiska synpunkterna relativt fritt få göra sig gällande. Detta leder nämligen till att det investeringsvilliga kapitalet söker sig över till den fria sektorn med därav följande snedvridning av investeringsverksamheten.

Det ekonomiska klimatet har under senaste tiden avsevärt hårdnat. På vissa exportmarknader har inträtt en stagnation, och konkurrensen från andra länder gör sig alltmera kännbar. På den inhemska marknaden råder på många håll ett påtagligt köpmotstånd. Den redan förut hårda progressiva skatteskalen blir genom den fortgående penningvärdeförsämringen alltmer betungande för skattebetalarna. De starkt ökade byggnadskostnaderna inverka återhållande på investeringslusten, vilket även framträder för bostadsproduktionen. När det gäller de offentliga investeringarna bör

erinras om att många kommuner fått betydligt försämrat ekonomiskt läge. För de privata investeringarna ha tillkommit nya pålagor genom investeringsavgift, varjämte förslag föreligger om begränsningar i avskrivningsrätten. Läget på kreditmarknaden synes också vara sådant att någon risk för överinvesteringar icke kan anses föreligga.

Mot bakgrunden härav anser utskottet i likhet med vad som anförts i motionerna I: 316 och II: 401 samt I: 360 och II: 464, att åtgärder böra vidtagas för en avveckling av byggnadsregleringen. När riksdagen tidigare på förslag av tredje lagutskottet uttalat sig för en avveckling av byggnadsregleringen men ändock stannat för att föreslå en prolongation av lagstiftningen, har skälet härtill varit att man först velat avvakta resultatet av 1949 års investeringskommittés utredningar. Detta skäl anfördes redan år 1950; kommittén väntades då bli klar med sitt förslag under samma år. Även i 1951 års proposition med förslag om fortsatt giltighet av byggnadsregleringen (nr 94) anfördes att kommittén avsåg att 'inom de närmaste månaderna' slutföra sitt arbete, och detta uttryck återfinnes också i årets proposition i samma fråga (nr 94). Detta årliga uppskov synes utskottet tyda på att nya komplikationer städse tillstöta för investeringskommittén. Man kan därför ej grunda ett ytterligare uppskov med ett avskaffande av byggnadsregleringen uteslutande på önskan att avvakta detta utredningsarbete.

Utskottet vill erinra om att 1950 års riksdag på förslag av tredje lagutskottet uttalat sig till förmån för en avveckling av byggnadsregleringen. Enligt utskottets mening borde tiden härför nu vara inne, men utskottet förutsätter att en viss avvecklingstid kommer att visa sig nödvändig. Denna bör dock begränsas. Under avvecklingstiden bör tillståndstvånget successivt kunna avvecklas. Det förefaller utskottet naturligt att början härvid göres med bostadsbyggandet och att avvecklingen för denna del av produktionen omedelbart genomföres. Härigenom skulle även de önskemål som framförts i motionerna I: 107 och II: 146 om särskilda lättnader för småindustri och hantverk bli tillgodosedda, liksom även de liknande synpunkter som tagit sig uttryck i motionen II: 398, enligt vilken tillståndstvång ej borde gälla för byggnadsarbeten icke överstigande 30 000 kronor i kostnad.

Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition;

B. att riksdagen med anledning av motionerna I: 107 och II: 146, I: 316 och II: 401, I: 360 och II: 464 samt II: 398 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t måtte under budgetåret 1952/53 successivt avveckla byggnadsregleringen med omedelbar början för bostadsbyggandets del, så att någon ytterligare förlängning av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete icke behöver ifrågakomma.»